ИНСТИТУТ ЗА ЛИТЕРАТУРА

„...де кървникъ — арамия,
в раци стисналъ пушка...
гази страшно, како змия,
срѣдъ гора айдушка".

Кървникъ станалъ, а до чера
биле верни бракя,
за пусъ алтанъ менилъ вера —
луто онъ ке вракя."

Той ни даде поемата „Гоце" — единствена творба по рода си, написана до сега за тоя незабравимъ революционеръ и народенъ герой:

„Станете, бракя, робови,
вивнете сили не едно,
затрете рода беговска.
Надъ глава гладни години —
по поле класъ се истурилъ —
на сърце — бигоръ — ядови —
по поле пукналъ афионъ —
на снага кърпа до кърпа —
по поле тутунъ натежалъ —
а дома — изби — гробови;
капатъ и гинатъ селата,
капатъ и гинатъ градови,
капе и гине народотъ.
Чума не реди катадень.
Стауйте, бракя, не стойте —
раци ви здрави на рамо,
въ гради пламенъ разпаленъ,
гори ве чакатъ айдушки,
народъ по васъ ке кикиса,
майки ке веатъ байраци,
въ борба се рагятъ слободи.

Той ни даде поемата „Илиндень" — най-хубавата творба, написана до сега за тая велика народна епопея:

Илиденци,
илинденци,
вашиотъ дуфъ
не чува,
не крепи
не вика,
надъ карпи,
надъ ниви,
край рѣки
на сънчевъ,
на буренъ,
на нофъ —
последенъ,
последенъ
ИЛИНДЕНЬ.

И, най-после, поемата „Чудна е Македония", — едно произведение съ много широки рамки, широкъ обхватъ на въображението, съ голѣми езикови и художествени постижения.

„А таму
се буни
се крева
се ежи,
океанъ.
Диматъ,
горатъ,
— бучатъ
Балканитѣ.
Знаме до знаме,
братъ до братъ.

Знаме до знаме
братъ до братъ.

Това е пѫтьтъ въ развитието на В. Марковски. Той укрепна, порастна. Започналъ съ тихия тонъ на народнитѣ пѣсни, той премина къмъ динамиката на „Жетваритѣ", „Огинотъ", „Илидень", „Чудна е Македония". По тоя пѫть върви и развитието на езика у него. Формата на „Дена", „Роса", „Айдушко либе" и др. трѣбваше да се сѣни съ тази на „Патриототъ", „Жетваритѣ", „Огинотъ" и др., а тази на „Жетваритѣ", „Огинотъ" и др. трѣбваше да премине въ стила и строежа на „Илиндень" и „Чудна е Македония". Така той стигна до свободния новъ стихъ. Това е единъ логично извървѣнъ пѫть. Похвала е за таланта на В. М., че то йизмина тоя пѫть за толкова кратко време. Сега предъ него се чертаятъ широки перспективи. Основното оржжие — езика — е овладѣно, формата — покорена. Такова бързо развитие на езика, такова бързо преминаване на посоченитѣ етапи е възможно само при голѣмъ талантъ. В. М., безспорно е такъвъ талантъ. До сега той записа голѣми заслуги и постижения. Той извади на бѣлъ свѣтъ въпроса за македонската речь. Съ своето творчество той все по-дълбоко и по-дълбоко поставя основитѣ й. Той записа името си като създатель на македонска поезия на македонски езикъ. Той създаде македонска поезия — по стилъ, по чувства, по теми, по вдъхновение. За никой другъ това така не може да се каже. Браздата, която той тегли въ македонската литературна нива, ще остане историческа. Той е роденъ поетъ. Но, той е още толкова младъ и подлежи на измѣнение, на развиване, на укрепване. Има още много да се учи и израства. Има какво да желае отъ себе си. Неговото израстване, обаче, ще дойде като резултатъ на все по-високитѣ и по-високи изисквания, които той ще си поставя, като резултатъ на винаги задълбоченото и сериозно отношение къмъ поставенитѣ задачи, като резултатъ на все по-дълбокото и по-дълбоко обгръщане на цѣлокупния животъ на своя народъ, като резултатъ най-после, на едно подробно изучване на неговото история, минало, борби, вѣрна оценка на това минало, за да може да имаме това, което е най-важно — правиленъ мирогледъ за настоящето и бѫдещето.

А. Струмски

Бележити критици

Сентъ-Бьовъ

(1804 — 1860)

Въ литературната история на Франция отъ миналия вѣкъ, Сентъ-Бьовъ заема едно отъ най-виднитѣ мѣста.

Човѣкъ съ грамадни познания, отличенъ познавачъ на хората и на характеритѣ, той даде вѣрна картина на своето съвремие и нарисува съ детайлность точни портрети на много велики писатели.

Своята литературна дейность Сентъ-Бьовъ започва съ поезия. Стиховетѣ му обаче — хладни и академични — не се нравеха на публиката и този неговъ неуспѣхъ удари печатъ и на творчеството му като литературенъ критикъ.

Въ критичната си дейность той е въ лагера на рамоантицитѣ, дето заедно съ Хюго и др. се стреми да превъзмогне устоитѣ на класицизма.

Но Сентъ-Бьовъ не е натура, която може да се движи въ рамкитѣ на школата, той не търпи никакво ограничение дошло отъ вънъ, защото се стреми да работи честно и самостоятелно.

При рисуването на литературнитѣ портрети се стреми да бѫде справедливъ и точенъ. Той се пази отъ увлечения и дава портрети, изникнали изъ подъ осторожното му наблюдение и изградени на факти.

Но въпрѣки това старание, Сентъ-Бьовъ е завладѣнъ донейде отъ доста голѣма доза на неволни симпатии или антипатии и преднамѣреность.

Защото колкото и съвестно да се отнася къмъ работата си единъ критикъ, той все не може да се освободи отъ личното негово отношение спрямо разглеждания авторъ или творба.

Понеже се намира въ лични връзки съ съвременницитѣ си — писатели и поети, Сентъ-Бьовъ ги разглежда по биографическо-психологическата метода.

Разглеждайки нѣкоя литературна творба, той съпоставя нейната сѫдба и художествената й стойность въ връзка съ сѫдбата и личностьта на автора й, като всестранно го разглежда психологически, както самъ той бележи, че такава работа не е за презиране, че каквото е дървото — такъвъ е и плодътъ.

Като критикъ Сентъ-Бьовъ изпъква съ своя проницателенъ умъ, и подхвърля на разглеждане нѣща, които сѫ мѫчно достѫпни за обикновенни литературни критици и историци. И не напраздно френския критикъ Емилъ Анрио го бѣ нарекълъ великъ духъ. И ако Сентъ-Бьовъ не стана голѣмъ писатель (както напримѣръ съвременика му Хюго) това не се дължи на липсата на изтънченость, проникване въ душитѣ на хората и интелигентность, а на липсата на замахъ, жиръ, вроденъ инстинктъ за формата, въображението.

Ако нѣкога употрѣбяваше доза отъ субективность, то това се дължи и на неговата биографическо-психологическа метода на изследване, която, естествено, го водеше по тоя пѫть.

Въ своитѣ исторически очерки Port Royal (1840 — 1860) то йни рисува много сполучливи картини, а въ студиитѣ си много разнообразни характеристики. Chateaubriand et son groupe littéraire (1860), Nouveux Lundis (1861-1869) и др,

Но прави впечатление, че въ трудоветѣ му нѣма системность, че разнитѣ очерки и характеристики сѫ разхвърлени и, че липсва редъ, какъвто би трѣбвало да има въ всички научни трудове отъ тоя родъ. Обръща внимание сѫщо, че въ очеркитѣ му липсва единство на предмета и че въ тѣхъ не се чувствува връзката между отдѣлнитѣ глави въ трудоветѣ му. Това е лесно обяснимо. Сентъ-Бьовъ разбира, че литературната критика не се е оформила като самостойна наука и като така той си поставя за задача да събира само материалъ, отъ който по-късно, би се изградила като наука ЛИТЕРАТУРНА КРИТИКА.

„Ние, казва въ „ — — — — — —", за наша смѣтка правиме само прости монографии, трупаме единични наблюдения...".

И продължава: „Ще дойде день, който азъ вѣрвамъ да съмъ предугадилъ въ течение на моитѣ наблюдения, когато ще се сгради и науката, когато голѣмитѣ се-

(Следва на 6 стр.)